

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Diaarinumero: VN/7020/2024-OKM-103

Lausuntopalvelu.fi

Tekoäly- ja tekijänoikeus: Vastuullinen tekoälyn kehittäminen ja käyttö

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista. Lausunnon rakenne perustuu ministeriön lausuntopalvelussa antamaan jaotteluun. Kysymykset on kirjattu sellaisenaan ministeriön lausuntopyynnöstä. Lausunnon viittaukset ovat aineistoon, jonka ministeriö on jakanut lausuntopyynnön liitteenä.

Pääviestit

- Medialiitto korostaa opetus- ja kulttuuriministeriön, valtioneuvoston ja Suomen aktiivista roolia EU-tasolla, muun muassa EU:n neuvostossa, kun EU:n tekijänoikeussäätelyä kehitetään lähivuosien aikana. Hyvän mallin tarjoaa digitaalisen viestinnän ja median sääntelyn alueella aktiivisesti EU-tasolla toimiva liikenne- ja viestintäministeriö.
- Medialiitto kannattaa luovan ryhmän ehdotuksia varsinkin, jos niiden käsittelyssä otetaan huomioon eri oikeudenhaltijoiden näkökulmat ja eri teoslajien julkaisutoimintaan liittyvät ominaispiirteet. Ehdotusten jatkovalmistelussa olisi syytä puhua tekijöiden sijasta oikeudenhaltijoista.
- Medialiitto kannattaa teknologiaryhmän ehdotuksia. Teknologiaryhmän toimenpide-nelikentän ehdotukset ovat kaikki sellaisia, joita ministeriön tulisi aktiivisesti edistää ja mahdollistaa tekoäly- ja tekijänoikeusaloilla.
- Medialiitto kannattaa juridiikkaryhmän kirjaamia teesejä vastuulliseen tekoälyn kehittämiseen ja käyttöön. Ne antavat ministeriölle vahvat, selkeät suuntaviivat siihen, miten vapaata, demokraattista yhteiskuntaa rakennetaan kehittämään ja käyttämään tekoälyä vastuullisella tavalla.

Kannatatko luovan ryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Luovan ryhmän ehdotukset ovat pääsääntöisesti oikeita ja hyviä. Medialiitto kannattaa ehdotuksia varsinkin, jos niiden käsittelyssä otetaan huomioon eri oikeudenhaltijoiden näkökulmat ja eri teoslajien julkaisutoimintaan liittyvät ominaispiirteet.

Luovan ryhmän ehdotuksissa korostetaan tekijän näkökulmaa. Tekijänoikeuslain kontekstissa myös yritys, kuten media-yhtiö, jolle tekijänoikeus on siirtynyt tai jolla on siihen lisensioituna laaja käyttöoikeus, saa yhtä lailla tekijän tavoin suojaa oikeuksilleen. Ehdotusten jatkovalmistelussa olisi syytä puhua yleisemmin oikeudenhaltijoista.

Medialiitto kannattaa luovan ryhmän raportin ehdotuksia tekoälytyökalujen kouluttamisesta luovan työn tekijöille, tekoälylukutaidon kehittämisestä sekä kotimaisten tekoälykehittäjien ja sisällöntuottajien välille rakennettavista käytännöistä. Myös tekijänoikeudella suojatun aineiston merkitsemisteknologian helppokäyttöisten ratkaisujen tutkimista ja tekoäly- ja tekijänoikeusalan yhteisten, vakiinnutettavien standardien työstämistä tulisi edistää.

Medialiitto esittää luovan ryhmän toimenpide-ehdotuksille seuraavaa tärkeysjärjestystä (loppuraportin sivu 8):

1. Koulutusaineiston läpinäkyvyys on tekijänoikeuksien kunnioittamisen edellytys. Jos koulutusaineiston avoimuus ei toteudu riittävällä tarkkuudella, on tehtävä kumottavissa oleva oletus siitä, että suojattua sisältöä on käytetty koulutuksessa.
2. Puolustetaan vahvaa tekijänoikeutta ja tuetaan lainsäädännöllä lisenssiratkaisujen syntyä.
3. Tutkimuspoikkeuksia ei saa käyttää kiertotienä kaupalliseen tekoälykoulutukseen, vaan tieteellisen tutkimuksen ja kaupallisen käytön välille tehdään selvä raja.
4. Oikeudenhaltijalla täytyy olla vähintäänkin mahdollisuus kieltää teostensa hyödyntäminen (ns. opt-out).

Kannatatko teknologiaryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Medialiitto kannattaa teknologiaryhmän ehdotuksia (Päätelmät ja jatko. Miten tästä eteenpäin?), jotka on kuvattu esityksessä. Nelikentän toimenpide-ehdotukset ovat kaikki sellaisia, joita ministeriön tulisi aktiivisesti edistää ja mahdollistaa tekoäly- ja tekijänoikeusaloilla.

Ministeriön työtä ja jatkovalmistelun toimenpiteitä tulisi painottaa oheisen järjestyksen mukaan:

1. Lainsäätäjän tuki – tukee pelisääntöjen toteutumista. Lainsäädännön rooli.
2. Teema 1 — laadukkaat ja eettiset datasetit. Laillinen alkuperä, läpinäkyvyys, dokumentointi.
3. Teema 2 — lisensioinnin rooli. Markkinatalouden normaali mekanismi aineettoman omaisuuden käyttöön.
4. Pelisäännöt — mitä toimijoilta odotetaan? Pelisääntöjä toimijoille.

Kannatatko juridiikkaryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Medialiitto kannattaa juridiikkaryhmän kirjaamia teesejä vastuulliseen tekoälyn kehittämiseen ja käyttöön (pienryhmätyöskentelyn loppuraportti 2.6.2026 VN/7020/2024, sivu 51). Ne antavat ministeriölle vahvat, selkeät suuntaviivat siitä, miten vapaata, demokraattista yhteiskuntaa rakennetaan kehittämään ja käyttämään tekoälyä vastuullisella tavalla.

Medialiitto kiinnittää ministeriön huomiota myös juridiikkaryhmän eri osallistujien esittämiin skenaarioihin sekä niihin annettuihin kommentteihin. Kommentit avaavat hyvin muun muassa sitä, miten Medialiitto ja media-ala näkevät vastuullisen tekoälyn kehittämiseen ja käyttöön liittyvät tarpeet. Media-ala, kuten lehdistö ja sen liiketoiminta, elää tekijänoikeuden yksinoikeuksien varassa. Riippumattomaan journalismiin investoimisen edellytysten turvaaminen tekoälyajassa on tärkeää myös kansalaisten tiedonsaannin ja demokraattisen, vapaan yhteiskunnan turvaamisen kannalta.

Medialiitto ehdottaa, että ministeriö kannustaisi eri osallistujia, kuten tiedeyhteisöä, teknologiateollisuutta ja tekoälytoimijoita jatkamaan keskustelua media-alan kanssa. Olennaista olisi löytää tasapainoinen yhteinen näkemys. Siihen työhön edellä mainitut teesit luovat hyvän pohjan.

Muita huomioita vastuullisen tekoälyn kehittämisestä ja käytöstä

Medialiitto korostaa ministeriön, valtioneuvoston ja Suomen aktiivista roolia EU-tasolla muun muassa EU:n neuvostossa, kun EU:n tekijänoikeussäätelyä kehitetään. Medialiiton tietojen mukaan Euroopan komissio harkitsee julkistavansa vuoden 2027 aikana sääntelyehdotuksen, joka käsittelee oikeudenhaltijoiden, kuten mediayhtiöiden, määräysvaltaa ja teosten lisensointia tekoälykäyttöön.

Digitaalisen viestinnän ja median sääntelyn alueella liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) on omaksunut viime vuosina aktiivisen roolin osallistua ja vaikuttaa EU-tason sääntelyyn. LVM toimii ministeriölle kannustavana esimerkkinä aktiivisesta roolista.

Medialiiton näkemyksen mukaan ministeriö ja Suomi voisivat edistää EU-tasolla erilaisia tekoälykäyttöjen lisensiointivaihtoehtoja (suora ja kollektiivinen lisensiointi mukaan lukien sopimuslisenssi), läpinäkyvyyden toteuttamista, oikeuksien pidättämisen ratkaisuja sekä tasapainoista sääntelykokonaisuutta mukaan lukien oikeuksien täytäntöönpano.

Medialiitto kiinnittää ministeriön huomiota siihen, että tekijänoikeuden tieteelliseen tutkimukseen liittyvien poikkeusten, kuten tekstin- ja tiedonlouhintapoikkeuksen, avulla ei saa kiertää tai muutoin vesittää oikeudenhaltijoiden, kuten mediatyhtiöiden, tekijänoikeussuojaa. Esimerkiksi tiedeyhteisön korostaman "avoimen tieteen" periaatteen avulla ei voi kiertää tekijänoikeussuojaa esimerkiksi siten, että kaikkien tutkimustulosten tulisi olla avoimesti saatavilla esimerkiksi tietoverkossa. Nämä tutkimuksen lopputulemat voivat vaarantaa markkinoilla mediatyhtiöiden, kuten lehtikustantajien, kontrollin riippumattomaan journalismiin tekemiin investointeihin, ja aiheuttaa käytännössä markkinahäiriöitä.

"Avoimen tieteen" periaatteen taustalla on ainakin osaksi tiedeyhteisöjen saama valtion ulkopuolinen rahoitus, esimerkiksi suurilta teknologiayhtiöiltä. On olemassa vaara, että yksityisen rahoituksen ohjaama tutkimus pyrkii tekijänoikeuden poikkeusten laventaviin tulkintoihin, koska se on enenevästi riippuvainen teknologiayhtiöiden rahoituksesta. EU:n teknologinen ja strateginen riippumattomuus edellyttävät myös sitä, että mediatyhtiöiden investoinnit riippumattomaan journalismiin ja muut toimintaedellytykset turvataan.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 21 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,2 miljardia euroa.